

Bilim Dünyamızın Büyük Kaybı: Cevat Geray

Ruşen KELEŞ*

Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi'nde öğrenci, öğretim üyesi ve yönetici olarak 70 yıllık bir süre boyunca yakın dostluk ilişkileri içinde olduğumuz Cevat Geray'ı 2018 yılının yaz ayları ortasında sonsuzluğa uğurladık. Hem gerçek bir bilim insanı, hem sorumlu bir kenttaş ve yurttaş, hem de insanlarla olan ilişkilerindeki yumuşak, yakın, sıcak, sevecen, yardımsever ve ilkeli tavır ve davranışlarıyla tanıyanlarının yüreğinde iz bırakmış olan Cevat ile ortak çalışmalarımız, 1950'li yılların başlarında, Siyasal Bilgiler Fakültesi Öğrenci Derneği Yönetim Kurulu'ndaki üyeliğimizle başlamıştır. 1952'de seçtiğimiz Dernek Yönetim Kurulu'nda, bizlerle birlikte, sonraki yıllarda siyaset ve yönetim kadrolarında ve akademik kuruluşlarda adları duyulan Yılmaz Ergenekon, Kemal Palaoğlu, Cahit Tutum, Yılmaz Günel ve Enver Hızlan gibi okul arkadaşlarımızla birlikte çalıştık. Sonra da, Cevat'la art arda, Fakülte'de Kültür Kolu Başkanlığı yaptık. Tanınmış ozanları ve bilim insanlarını, bu kimliğimizle, Fakülte'ye davet ediyor; öğrenci arkadaşlarımızın onları dinlemelerini ve sorular sormalarını sağlıyorduk. Fazıl Hüsnü Dağlarca, Sunullah Arısoy, Cahit Sıtkı Tarancı, Orhan Veli, Necati Cumalı gibi o dönemin ünlü ozanlarıyla, aynı zamanda Yeşilay Derneği'nin Genel Başkanı da olan İstanbul Vali ve Belediye Başkanı Ord. Prof. Dr. Fahrettin Kerim Gökay ve Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi'nden Ord. Prof. Dr. Rasim Adasal da bu önemli isimler arasındaydı.

Fahrettin Kerim Gökay'ın önerisi üzerine, Fakültemiz'de Cevat'la birlikte, Yeşilay Derneği'nin bir Kol'unu kurduk. Amaç, gençleri içki alışkanlığına kapılmaktan korumaktı. Okulu bitirdikten sonra, her ikimizin de, Stajyer Kaymakam (Maiyet Memuru) olarak İstanbul Valiliği buyruğuna atanmış olmamızda Prof. Gökay'la yakınlığımızın payı vardır. Yine onun önerisi üzerine, uzun yıllar Yeşilay Genel Yönetim Kurulu üyeliğine seçilerek görev yaptık. Alkollü içki karşıtlığımız, öğrencilik yılları bittikten sonra da sürdü, ama Cevat'ın da, benim de bu yöndeki kararlılığımız, ne yazık ki, 1960'lı yılların başlarında son buldu.

Asistan olduğumuz yıllarda, Siyasal Bilgiler Fakültesi ile New York Üniversitesi arasındaki bir anlaşma uyarınca, birer yıl arayla New York'a gönderildik. Mülkiye'deki kürsümüz, 1930'ların sonlarında, Ernst Reuter tarafından geleceğin kaymakamlarına ve valilerine, belediyeler üzerinde uygulayacakları yönetsel denetim ve gözetim (vesayet) yetkilerini daha iyi uygulayabilmelerine olanak vermek amacıyla kurulmuş olduğundan, bizler, Kentbilimin (Şehirciliğin) tasarımıyla

---

* Prof. Dr., A. Ü. SBF emekli öğretim üyesi

ilgili teknik ayrıntıları üzerinde yeterli bilgiye sahip değildik. Bu nedenle de, New York Üniversitesi'ndeki danışmanımız Prof. Robert Weinberg, her ikimizin de, bu konulardaki eksikliklerimizin giderilebilmesi için, bir yıl süreyle New York'ta, Brooklyn'deki Pratt Institute adını taşıyan teknik öğretim kurumunda kentsel tasarımla ilgili derslere katılmamızı sağladı. Cevat zaten Brooklyn'de oturmakta olduğu için Enstitü'ye gidip gelmek onun için bir sorun oluşturmadı. Evli idi, ama Haluk henüz o yıl dünyaya gelmemişti. Ben ise metro ile Manhattan'dan haftada bir gün Cevat'ın bulunduğu Brooklyn'e geliyor, dersten sonra da, akşam yemeklerinde birlikte oluyorduk.

27 Mayıs 1960 askeri müdahalesinin ardından, Cevat Türkiye'ye döndü. Ben ikinci yılımı geçirmek üzere, MIT'ye (Massachusetts Teknoloji Enstitüsü'ne) Cambridge'e gönderildim. Yeni kurulan hükümette, öğretmenimiz Prof. Fehmi Yavuz, önce Milli Eğitim ve sonra da İmar ve İskan Bakanlığı görevlerine getirildi. Bu görevi ona, yedek subaylığı sırasında tanımış olduğu, Milli Birlik Komitesi Üyesi Alparslan Türkeş'in önerdiğini daha sonra bana söylemişti. Fehmi Yavuz Bey bakan olunca, Fakülte'den güvendiği iki yakınını da birlikte götürmüştü. Biri, asistanı Cevat. Cevat Bakanlık Özel Kalem Müdürlüğü'ne atandı. Prof. Seha L. Meray da Bakanlığın Dış İlişkiler Genel Müdürlüğü'ne getirildi. Ben 1960 Eylül ayında Türkiye'ye döndüğümde, Cevat henüz bakanlıktaydı. Ama kısa süre sonra, Fehmi Yavuz Bey bakanlık görevinden "istifa ederek" ayrıldığında, birlikte Fakülte'ye döndüler.

Asistan ve doçent olarak, yıllarca aynı odada masalarımız karşı karşıya olarak görev yaptık. Ernst Reuter ile hocamız Fehmi Yavuz Bey'in kürsümüzde egemen olmasını sağladıkları kurallar, asistanların hırçın bir yarışma havası içinde değil, fakat kardeş kardeş, el ele, kol kola, tam bir işbirliği anlayışıyla ortak çalışmalar yapmalarını öngörüyordu. Hocamız da dahil olmak üzere birbirimizin yazdığı kitapları, dergi yazılarını gözden geçiriyor, eleştiri ve değerlendirmelerimizi çekinmeden birbirimize iletebiliyorduk. 70 yıllık yakınlığımız bu koşullar içinde geçti. Ortaklaşa yaptığımız yayınların sayısı da az değildir.

Fakülte dışındaki ortak çalışmalarımızın biri, 1960'ların başlarında kurulan Devlet Planlama Teşkilatı'ndaki danışmanlık görevlerimizdir. Sadun Aren ve Nejat Bengül gibi ağabeylerimizin ve DPT'de görev alan Attila Karaosmanoğlu ve Necat Erder gibi arkadaşlarımızın çağrıları üzerine, DPT'de birkaç yıl Cevat'la birlikte danışmanlık görevleri üstlendik. Orada da, Kentleşme, Kırsal Kalkınma, Yerel Yönetimler, Kooperatifçilik, Konut Politikası ve Bölge Planlaması ortak uğraş alanlarımızdı. Fakülte'deki görevlerimizi aksatmaksızın, DPT'deki danışmanlık işlerimizi sürdürmeye çalıştık. Cevat, DPT'ye gönderilen Birleşmiş Milletler Uzmanı Abid Hussain ile yakın ilişkiler içinde, toplum kalkınması yönteminin kırsal kalkınmaya katkısı üzerine odaklandı. Hindistan'a giderek toplum kalkınması çalışmalarını yerinde gözlemledi. Doçentlik tezinin konusu da, zaten "Toplum Kalkınması"dır.

Ankara Üniversitesi İletişim Fakültesi, bir fakülte olarak Ankara Üniversitesi'ne bağlanmadan önce, Siyasal Bilgiler Fakültesi'ne bağlı bir yüksek okuldu. Bu nedenle de, kuruluş yıllarından itibaren, Basın Yayın Yüksek Okulu'nun müdürleri Fakültemiz Profesörler Kurulu'nun üyeleri arasından seçiliyordu. Cevat da, bu dönemde, Nermin Abadan-Unat, İlhan Öztrak ve Yılmaz Günel gibi değerli uğraş arkadaşlarımız gibi, Basın Yayın Yüksel Okulu'nun Müdürlüğü görevini başarıyla sürdürdü. Kuruluş yıllarında, Okul'a önemli katkılarda bulundu.

Fakültemizin son elli yıllık tarihi boyunca, Hocamız Prof. Fehmi Yavuz Bey'inki de dahil olmak üzere (1958-1960), benim (1970-1975) ve Cevat kardeşimin (1977-1982) dekanlık sürelerimiz toplamın dörtte birini geçer. Hepimizin dekanlık sürelerimizin askeri müdahale dönemlerine rastlamış olması bizleri türlü zorluklarla karşı karşıya getirmiştir. Sık sık öğretimde kopukluklar yaşanmıştır. Ama en zor koşullar altında bile Cevat, fakültesine, uğraş arkadaşlarına ve öğrencilerine sahip çıkmakta duraksama göstermedi.

Ama ne yazık ki, üniversite özerkliği ile bağdaşmayan yetkilerle donatılan YÖK'ün kurulmasına karşı çıkışı, başka öğretim üyelerimizle birlikte, üniversite dışına çıkarılmasına yol açtı. İşinden edilen her kamu görevlisi gibi geçimini sağlamak zorundaydı. Çok değerli ve kadirbilir öğrencimiz Kent-Koop Başkanı Murat Karayalçın'ın çağrısı üzerine, Kent-Koop'ta görev aldı. Aynı zamanda, Ege-Koop, Konutbirlik, Manisa Birlik ve Adana-Koop gibi kooperatiflerin ve üst birliklerin danışma kurullarındaki desteğini sürdürdü. Konut bunalımı içindeki bir ülkede, kurtuluşun rant açlığı içindeki firmalar eliyle değil, kar amacı gütmeyen kooperatifler aracılığıyla sağlanabileceği savını ısrarla yineledi. Kentsel topraklar üzerinde kamu gücüyle yaratılan artık değer (rantın) maliklere bırakılması yerine kamu kuruluşlarıyla paylaşılmasını savunan ortak yayılımımız bu anlayışı yansıtmaktadır (Ruşen Keleş, Cevat Geray, Cahit Emre ve Ayşegül, *Kentsel Toprak Rantının Kamuya Kazandırılması*, Türkkent, Öteki Yay, Ankara, 1999).

Köy kalkınmasının anahtar kurumlarının başında Köy Enstitüleri'nin geldiğini ömrü boyunca savunmuştur Cevat Geray. Bu amaçla, toplum kalkınması, kooperatifçilik ve halk eğitiminin önemli araçlar olduğuna ilişkin yayınları sayılamayacak ölçüde çoktur. Kendisiyle birlikteliğimiz, Türk dilini yabancı dillerin boyunduruğu altında olmaktan kurtarma amacıyla kurulmuş bulunan ve 1982 yılına değin bir dernek statüsü taşıyan Türk Dil Kurumu'nda da sürmüştür. 2000'li yılların başlarında kurulan bir yerel yönetimler hizmet birliği olan Tarihi Kentler Birliği'nde de, kuruluşundan bu yana birlikte Danışma Kurulu üyesi olarak görev yaptık. Danışma Kurulu'nda Metin Sözen, Haluk Abbasoğlu, Zekai Görgülü gibi bilim insanlarının yanı sıra, Fikret Üçcan, Fikret Toksöz, Derviş Parlak ve Hasan Özgen gibi uygulamacılar, Kayahan Kavas ve Süleyman Elban gibi valiler ve Oktay Ekinci gibi yazarlar yer alıyordu.

Cevat kardeşimle dünya görüşü ortaklığına dayanan çalışmalarımızın bir başka örneği de, 1970'li yılların ortalarında, İmar ve İskan Bakanı Ali Topuz dostumuzun çağrısı üzerine hükümete, kentleşme, yerel yönetimler, anakent belediyelerinin yönetimi, konut politikası, kıyıların ve çevrenin korunması konularında yardımcı olmak üzere oluşturulan Danışma Kurulu'ndaki etkinliklerimizdir. Şevki Vanlı, Behruz Çinici, Turgut Cansever, Tuğrul Akçura ve İlhan Tekeli bu kurulda birlikte çalıştığımız dostlar arasındaydılar. Bu çalışmaların bitiminde de bir süre için İmar ve İskan Bakanlığı'nda müsteşarlık yaptı.

Yerinin doldurulması kolay olmayan değerli kardeşim Cevat'ın eğitim kuruluşlarının yanı sıra sendikalarla ve sivil toplum kuruluşlarıyla da ilişkileri yoğundu. İçinde bulunduğu kurum ya da kuruluş ne olursa olsun, her koşul altında başını dik tutmasını bilmiş, kamu yararının gereklerine, hukukun üstünlüğü ilkesine ve insan haklarına saygıda kusur etmemiştir. Kendisiyle uzaktan yakından tanışmış olanlar çok iyi bilirler ki, bir bilim insanı ve de insan olarak sahip olduğu özellikler onu unutulmaz bir noktaya taşımıştır. Işıklar içinde yatsın.